

Studium przypadku jako narzędzie budowania motywacji uczestników zajęć z języka obcego

KRYSTYNA
BRESZKA-JĘDRZEJEWSKA

Jedną z głównych bolączek w działaniach nauczyciela pracującego z młodzieżą czy młodymi dorosłymi jest niska motywacja uczących się. Jak więc motywować uczniów czy studentów? Jak sprawić, aby zajęcia językowe były dla nich ciekawe i angażujące oraz przyniosły jak najlepsze wyniki?

Z motywowanie uczniów ery cyfrowej do aktywnego udziału w procesie uczenia się, a zwłaszcza utrzymanie tej motywacji, stanowi często spore wyzwanie. Jednym z rozwiązań tego problemu może okazać się aktywne włączanie uczestników zajęć w wykonywanie zadań, czyli zastosowanie nauczania zadaniowego – *Task Based Learning*, w którym nauczany język stanowi dla ucznia narzędzie, a nie cel sam w sobie. Jedną z technik nauczania zadaniowego jest wykorzystanie studium przypadku.

Czym jest uczenie się oparte na zadaniach?

Uczenie się oparte na zadaniach nie jest koncepcją nową w glottodydaktyce. W latach 80. XX w. Prabhu zdefiniował zadanie (*task*) jako aktywność, która wymaga, by uczniowie na podstawie podanych informacji poprzez proces myślowy doszli do konkretnego wyniku, a zadaniem nauczyciela jest kontrolowanie i regulowanie tego procesu (Prabhu 1987). W tym samym okresie Nunan opisał zadanie jako część pracy na lekcji, wiążącą się z zaangażowaniem uczniów w rozumienie, operowanie i produkowanie w języku obcym, podczas gdy ich uwaga zwrócona jest głównie na znaczenie, a nie na formę (Nunan 1989). Nieco później Willis sugerował wykorzystanie podejścia zadaniowego, twierdząc, że zadania niebędące jedynie typowymi ćwiczeniami językowymi stanowią podstawę wspierającą proces uczenia się (Willis 1996). Wszystkie badania dowodzą, że w podejściu zadaniowym wyraźnie widać komunikacyjne wykorzystanie języka: uczeń koncentruje się głównie na znaczeniu, a nie na strukturze. Opracowanie na początku XXI w. standardów Rady Europy (Council of Europe 2001; Rada Europy 2003) wybitnie przyczyniło się do propagowania podejścia zadaniowego, a opracowanie ESOKJ jest często uważane za początek zintegrowanego podejścia zadaniowego w nauczaniu języków obcych (Janowska 2011).

W nauczaniu języków obcych wykorzystujemy rozmaite modele oparte na zadaniu, między innymi *Problem Based Learning*, dobrze nam znane wszelkiego rodzaju projekty, *Webquests* czy właśnie studium przypadku (*case study*). Analiza przypadku została po raz pierwszy zastosowana dla potrzeb edukacyjnych w 1910 r. na Uniwersytecie Harvarda w pracy dydaktycznej ze studentami prawa i medycyny. W nauczaniu języków obcych znalazła zastosowanie znacznie później.

Czym jest case teaching?

Case teaching, czyli nauczanie oparte na studium przypadku, definiuje się jako metodę aktywnego nauczania i uczenia się poprzez symulowanie rzeczywistych sytuacji i procesów, w których osoba ucząca się musi sobie poradzić z opisaną sytuacją problemową, przyjmując rolę osoby decyzyjnej (Łaguna 2011). Samo studium przypadku to opis konkretnej sytuacji zaczerpniętej z życia codziennego lub zawodowego, zawierający fakty, poglądy i opinie. Opis ten stanowi podstawę do podjęcia decyzji w sprawie możliwego rozwiązania problemu związanego z tą sytuacją. Praca z wykorzystaniem studium przypadku jest mocno oparta na analizie i rozumieniu tekstu pisanego (lub rzadziej mówionego). Zadaniem uczącego jest przeanalizowanie tekstu pod kątem zrozumienia danego problemu i jego rozmaitych aspektów. Z kolei uczeń ma za zadanie generowanie możliwych rozwiązań poprzez dalsze badanie problemu, a następnie wybór najlepszego z nich. Przy wyborze tekstu nauczyciele najczęściej korzystają ze źródeł autentycznych, wybrany opis przypadku jest zwykle obszerny, a sam przypadek złożony.

Jaki rodzaj studium przypadku wybrać?

Istnieje wiele rodzajów studium przypadku. Przygotowując zajęcia *case teaching* dla swojej grupy lektoratowej, warto zastanowić się nad konstrukcją opisu, który chcemy wykorzystać.

Ze względu na rodzaj opisu, wyróżniono „żywe” i „martwe” *case studies*. Dając naszym uczniom wszystkie informacje już na początku pracy, wybieramy „martwe” studium przypadku. Jeśli jednak dostarczymy tylko części informacji, a pozostałe fragmenty będziemy dokładać stopniowo w trakcie pracy na zajęciach, będzie to „żywe” studium przypadku.

Jeśli posłużymy się historią z przeszłości, która znalazła już swoje rozstrzygnięcie, będzie to opis retrospektywny, a jeśli wybierzemy aktualny problem, dla którego nie znaleziono jeszcze rozwiązań, będzie to *case decyzyjny*.

Możemy także sami zdecydować, jaki rodzaj zadania chcemy postawić przed uczniami, gdy już zapoznają się z opisem. Mogą więc zdiagnozować, wyjaśnić opisaną sytuację lub sami poszukać najlepszych rozwiązań. Możemy ich też poprosić o ocenę rozwiązań wypracowanych wcześniej przez innych, zwłaszcza jeśli wybraliśmy retrospektywny rodzaj opisu przypadku.

Wyboru dokonuje nauczyciel, w zależności od potrzeb, upodobań i cech osobowościowych uczestników, biorąc pod uwagę własne preferencje i uwarunkowania praktyczne, np. ograniczenia czasowe.

Jakie powinno być studium przypadku?

Przede wszystkim powinno być atrakcyjne. Jak to ocenić? Bardzo często to, co atrakcyjne dla nauczyciela, wcale nie jest atrakcyjne dla jego studentów czy uczniów. „Atrakcyjność” dla młodych dorosłych z pokoleń Y i Z oznacza osadzenie w kontekście uczącego się, czyli pozwalające uczniowi znaleźć odniesienie do jego sytuacji życiowej i osobistej, oraz użyteczność. Dziś studenci w swoich programach studiów najbardziej krytykują właśnie brak możliwości praktycznego zastosowania nabywanej wiedzy.

Dobre *case study* nie może być nudne, a więc sytuacja powinna wzbudzić ciekawość i nie mieć zbyt oczywistych rozwiązań. Dodatkowo zainteresowanie pracą nad studium przypadku możemy też wzbudzić, stosując „żywy” rodzaj opisu, czyli stopniowe dostarczanie informacji, lub wybierając zagadnienia kontrowersyjne.

Ekspertki sugerują też, by studium przypadku było reprezentatywne. Nie może więc być oderwane od rzeczywistości, a uczestnik zajęć powinien mieć szansę wyciągnięcia praktycznych wniosków dla siebie. Wszak najlepiej uczyć się na błędach innych, a temu m.in. służą *case studies*.

Gdzie znaleźć opisy przypadków?

Opis przypadku może być tekstem drukowanym, ale można także posłużyć się nagraniem lub obrazem. Najczęściej jednak sięgamy po teksty. Dla nauczycieli uczących języka biznesowego, zwłaszcza angielskiego, jest sporo gotowych zadań wykorzystujących tę metodę w podręcznikach do języka specjalistycznego. Dostarcza ich także prasa codzienna i specjalistyczna. Doskonałym materiałem są biografie czy blogi. Chcąc zastosować materiał nietekstowy można wykorzystać reklamy i fragmenty filmów fabularnych, zwłaszcza tych popularnych wśród uczniów czy studentów. W pracy ze studentami uczelni technicznej dobrze sprawdziły się na zajęciach fragmenty serialu *Czarne lustro* (reż. Ch. Brooker, od 2011), a na zajęciach biznesowych *Szef wszystkich szefów* (reż. L. von Trier, 2016). Można też wykorzystać zagadki i łamigłówki. Gotowych materiałów jest dużo, wystarczy je dostosować do potrzeb konkretnych zajęć. Namawiam przy tym do tworzenia własnych opisów. Jest to wprawdzie dość pracochłonne i stanowi wyzwanie dla nauczyciela, ale mamy wtedy możliwość „skrojenia na miarę” opisu przypadku, a więc jak najlepszego dopasowania do potrzeb i zainteresowań uczestników.

Jakie są cechy dobrej narracji?

Warto pamiętać, że opis przypadku powinien być przyjazny dla użytkownika, a więc po prostu dobrze się czytać.

Warto zacząć od akcji, a nie od długich opisów. Nie od dziś wiadomo, że dobra narracja pozwala słuchaczowi poczuć i zobaczyć informację, którą mamy do przekazania. W tworzonych przez nauczyciela opisach przypadku nie powinno więc zabraknąć informacji kontekstowych, czyli pozwalających czytelnikowi uruchomić wyobraźnię. Malujmy więc słowami, oddając kolory, dźwięki czy zapachy. Szczegółów nie powinno być jednak zbyt wiele, by nie odwracać uwagi czytelnika od meritum. Kluczowe wydaje się stworzenie bohatera, z którym uczeń może się łatwo zidentyfikować, a który w trakcie opisywanej historii przeżywa rozmaite trudności. Narrator powinien zajmować stanowisko obiektywne i nie należy go łączyć z bohaterem. Kolejnym elementem udanej narracji w studium przypadku są dialogi, które pełnią funkcję ożywiająca. Nie zapominajmy także o korekcie i o odpowiednim sformatowaniu tekstu.

Typowy opis przypadku jest zwykle dość długi, ale nauczyciel języka obcego może dopasować długość i stopień trudności tekstu do możliwości grupy. Możemy więc posłużyć się naprawdę krótkim tekstem, a lekcja przeprowadzona na jego podstawie i tak spełni swoją rolę.

Jak przebiegają zajęcia prowadzone metodą *case teaching*?

Pierwszym etapem jest faza refleksji na długo przed zajęciami. Najważniejszym zadaniem nauczyciela jest zastanowienie się, czemu ma służyć wykorzystanie studium przypadku na danych zajęciach. Innymi słowy, zastanawiamy się, jakie cele dydaktyczne i kognitywne chcemy osiągnąć i jakie umiejętności praktyczne oraz postawy chcemy wykształcić. Następnie przygotowujemy *case*. Nauczyciel wybiera lub sam tworzy opis przypadku albo też decyduje, jakich innych form (fragment filmu, reklama itp.) chce użyć zamiast tekstu lub w celu jego uzupełnienia. Opracowuje też starannie przemyślane zadanie, które uczestnicy mają wykonać po zapoznaniu się z opisem przypadku. Oprócz samego *case*, możemy przygotować „narzędzia” językowe, czyli listę wyrażen, które będą pomocne w trakcie dyskusji, a które wprowadziliśmy już na wcześniejszych zajęciach. Dopiero tak przygotowani możemy rozpocząć wdrażanie zadania. Praca metodą *case teaching* na zajęciach językowych obejmuje zwykle pięć etapów:

- wprowadzenie,
- diagnoza problemu,
- poszukiwanie rozwiązań,
- ocena rozwiązań,
- podsumowanie/poprawa błędów.

Zajęcia rozpoczynają się od krótkiego wprowadzenia. Pracując z młodym dorosłym uczniem, dobrze jest pamiętać, że zwykle chce on wiedzieć, co i dlaczego ma

robić, dlatego zadaniem nauczyciela jest krótkie zaprezentowanie samej metody i planu lekcji.

Następny etap to praca indywidualna. Jest to etap diagnozy problemu, czyli lektury (słuchania) i refleksji. Studenci zapoznają się z opisem przypadku i diagnozują problem. Można także poprosić uczniów o zapoznanie się z tekstem, filmem czy nagraniem w domu, przed zajęciami.

Kolejny etap to faza poszukiwania rozwiązań. Uczniowie pracują w małych grupach, a ich zadaniem jest wymyślenie jak największej liczby rozwiązań, przeprowadzenie ich selekcji, a także wybór najlepszego.

Następnie przechodzimy do oceny rozwiązań. Praca odbywa się na forum – przedstawiciele poszczególnych grup przedstawiają swoje propozycje, a w dyskusji biorą udział wszyscy uczestnicy zajęć. Jej wynikiem powinno być wybranie jednego – najlepszego.

Końcowy etap należy już do nauczyciela – podsumowuje on krótko dyskusję, udziela informacji zwrotnej, a także ma możliwość zwrócenia uwagi na popełnione w trakcie zajęć błędy i na ich korektę. Omówienie pomyłek można przenieść na kolejne zajęcia, przygotowując wcześniej ćwiczenie na ich poprawę (przygotowane na podstawie obserwacji z zajęć). Zaleca się, by informacja zwrotna nie dotyczyła jednak wyłącznie błędów i języka, ale by objęła także i inne aspekty: zawartość merytoryczną, aktywny udział w dyskusji, umiejętność pracy w grupie.

Jaka jest rola nauczyciela?

W pracy metodą *case teaching* nauczyciel jest facylitatorem, który dostarcza narzędzi (opis przypadku, potrzebne w dyskusji wyrażenia), monitoruje i wspiera pracę grupową oraz dostarcza informacji zwrotnej. Jego zadaniem nie jest podpowiadanie gotowych rozwiązań problemu ani też koncentrowanie się wyłącznie na poprawności językowej uczestników.

Jakie są zalety wykorzystania *case studies* na zajęciach językowych?

W trakcie pracy nad studium przypadku uczniowie ćwiczą praktycznie wszystkie sprawności językowe. Zapoznając się z danym *case*, pracują nad sprawnościami receptywnymi (czytanie lub/i słuchanie), a podczas wymyślenia i wyboru rozwiązań rozwijają sprawności produktywne, robiąc notatki i dyskutując. Na zakończenie pracy nauczyciel może poprosić o podsumowanie zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej.

Podczas pracy ze studium przypadku uczeń nie koncentruje się na znaczeniu pojedynczych słów, ale na poszukiwaniu tylko tych informacji, które są niezbędne do

wykonania zadania. W sposób naturalny i niewymuszony uczy się efektywnego analizowania tekstu oraz rozwija sprawność szybkiego czytania. Wyrażenia i zwroty potrzebne do udziału w dyskusji, wyrażania opinii czy negocjowania, których zwykle uczymy poprzez dość sztuczne dialogi i *role-plays*, znajdują na zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem metody *case teaching* zupełnie naturalne zastosowanie, ponieważ uczestnicy sami widzą sens i potrzebę ich wykorzystania.

Jeśli tylko uda nam się właściwie dobrać opis przypadku, studenci czy uczniowie chętnie się wypowiadają, zapominając o lęku językowym czy nieśmiałości. Ze zdumieniem, ale i z wielką radością obserwowałam kilkoro zwykle małowównych studentów dyskutujących z ożywieniem i pokonujących barierę nieśmiałości. Oprócz korzyści typowo językowych, metoda *case teaching* ma też wiele dobroczynnych „skutków ubocznych”. Kształtuje zdolność wyszukiwania, analizowania i selekcji informacji, co z pewnością będzie uczniom bardzo potrzebne w przyszłości.

Obecnie w kontekście edukacji wiele się mówi o czterech C: *critical thinking, communication, collaboration, creativity* – umiejętnościach uczniów, nad wykształceniem których powinien pracować nauczyciel, tego bowiem oczekuje się od przyszłych kandydatów do pracy. Zastosowanie metody studium przypadku w nauczaniu pozwala studentom/uczniom rozwijać zdolność krytycznego myślenia, kreatywność, a także umiejętności komunikacyjne i pracy w grupie.

Ucząc języka biznesowego osoby, które nigdy jeszcze nie pracowały zawodowo, co często zdarza się na uczelni wyższej, możemy także wykorzystać studium przypadku jako pomost pozwalający zrozumieć zagadnienia związane z biznesem czy ze środowiskiem pracy, zanim zaczniemy lekcję z podręcznika biznesowego opartą na znajomości kontekstu. Dzięki temu student lepiej zrozumie np. temat okresowej oceny pracowniczej, o której wcześniej miał bardzo mgliste pojęcie.

W porównaniu z innymi formami nauczania opartej na zadaniu, np. z pracą metodą projektową, studium przypadku zajmuje mniej godzin na lekcjach, a nauczyciel sam może dopasować *case* do możliwości czasowych i preferencji grupy.

Przede wszystkim jednak zastosowanie studium przypadku na zajęciach językowych wyraźnie podnosi atrakcyjność lekcji, a poprzez wykorzystanie treści ciekawych, aktualnych i dopasowanych do doświadczeń uczniów czy studentów, buduje motywację i zaangażowanie uczestników. Przedstawiciele pokolenia Y i Z bardzo potrzebują poczucia wpływu na swój proces uczenia się, chcą mieć swobodę wyboru, lubią też, by to, czego się uczą, było dopasowane do ich potrzeb i zainteresowań. Umiejętnie skonstruowane studium przypadku spełnia te wszystkie potrzeby i stwarza nauczycielowi szansę na prawdziwie angażujące zajęcia, a tym samym sprawienie, by uczniom „chciało się chcieć”.

BIBLIOGRAFIA

- Barnes, L.B., Christensen, C.R. i Hansen, A.J. (1994), *Teaching and the case method*, Harvard: Business School Press.
- Fortuna, P. (2009), *Studium przypadku w praktyce szkoleniowej*, Gdańsk: GWP.
- Heath, J. (2006), *Teaching and Writing Case Studies: A Practical Guide*, London: European Case Clearing House.
- Janowska, I. (2011), *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków: Universitas.
- Łaguna, M. (2011), *Szkolenia. Jak je prowadzić, by....*, Gdańsk: GWP.
- Niemiec-Knaś, M. (2011), *Metoda projektów w nauczaniu języków obcych*, Kraków: Impuls.
- Nunan, D. (1989), *Designing tasks for the communicative classroom*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Prabhu, N.S. (1987), *Second language pedagogy*, Oxford: Oxford University Press.
- Rada Europy (2003), *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Warszawa: CODN.
- Willis, J. (1996), *A framework for task-based learning*, Harlow: Longman.

KRYSZYNA BRESZKA-JĘDRZEJEWSKA Anglistka, starszy asystent w Centrum Językowym Politechniki Łódzkiej. Metodyk i coach edukacji i zarządzania. Trener, prowadzi szkolenia dydaktyczne dla nauczycieli, w tym nauczycieli akademickich. Szkoleniowiec Education i Ośrodka Rozwoju Kompetencji Edukacyjnych. Ekspert IP MEN z zakresu języków obcych. Od 2019 na liście ekspertów MNiSW.